

София, Кира, Яна, Маргарита, Карина, Вероника, Владислава, Ангелина, Алиса. Указанные личные имена охватывают 78,37% всех девочек.

26 имен относятся к редким: Кристина, Ирина, Евгения, Диана, Варвара, Эвелина, Виолетта, Татьяна, Ольга, Злата, Ясмينا, Яра, Янина, Снежана, Сабина, Оксана, Николь, Надежда, Марьяна, Лилия, Клаудия, Елена, Вера, Анжелика, Амелия, Агата. Они обслуживают 15,05% новорождённых. Единичных имен 34: Ярослава, Янина, Юлита, Юлиана, Эмилия, Элина, Чеслава, Урсула, Светлана, Руслана, Наталья, Мирослава, Милена, Марфа, Мартина, Марина, Маргарет, Любовь, Лилита, Лариса, Илона, Заррина, Ева, Доминика, Дорина, Дана, Гюльгаз, Галина, Виталина, Валентина, Богдана, Анита, Альбина, Алиса, что составляет 6,56% от общего числа номинаций.

Десятка лидирующих женских именованных 2010 г. выглядит следующим образом: Полина (43 употребления), Дарья (35), Анастасия (34), Елизавета (29), Анна (26), Ксения (22), Мария (21), Арина (18), Александра (15); Софья, Милана, Виктория (по 14).

Доля популярных женских имен в 1999 г. в Первомайском районе составила 76,65%, а в 2010 г. – 78,37%. Сопоставление этих данных показывает, что употребительность наиболее популярных именованных в 2010 г. повышается, что напрямую связано с усилением концентрации регионального именованного.

Сравнив группы частых именованных в 1999 и 2010 гг., мы заметили следующие изменения:

1. Если количественное соотношение частых женских именованных за 10 лет изменилось незначительно (на 1 единицу), то качественно их репертуар существенно отличается. Так, если в 2010 г. к частым именам относятся Полина, Софья, Милана (входят в первую десятку лидирующих антропонимов), Ульяна, София, Кира, Владислава, Алиса, то в 1999 г. имя Владислава являлось редким, Полина, Софья – единичными, а личные имена Милана, Ульяна, София, Кира, Алиса не зафиксированы.

2. Десятки популярных женских личных именованных в 1999 и 2010 гг. совпадают по 7 единицам: Дарья, Анастасия, Елизавета, Анна, Мария, Александра, Виктория.

3. В первой пятёрке лидирующих антропонимов произошли следующие изменения: по сравнению с 1999 г., в 2010 г. имя Анастасия с 1-го места переместилось на 3-е; Анна – со 2-го на 5-е, Дарья – с 4-го на 2-е, Елизавета – с 9-го на 4-е, Екатерина и Кристина вышли из состава первой пятёрки. Кроме того, она пополнилась новым именем – Полина (1-е место).

Расширение и обновление женского антропонимного репертуара, преобразование статистической структуры наиболее результативных слоёв именованного, ускорение темпов сменяемости редких и частых имён несут на себе отражение той социальной и культурной атмосферы, которая царит на протяжении первого десятилетия XXI в. не только в нашей стране, но и во всём мире.

ДЭРВАЦЫЙНЫ ПАЎТОР У ПАЭЗІ ЯЎГЕНІ ЯНІШЧЫЦ І ЯГО ВЫЯЎЛЕНЧА-ВЫРАЗНАЯ РОЛЯ

Ісачанка Н.А.,

студэнтка 5 курса УА «ГДУ імя Ф. Скарыны», г. Гомель, Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік – Станкевіч А.А., доктар філал. навук, прафесар

Мэтай нашага паведамлення з’яўляецца высвятленне адметнасцей дэрвацыйнага паўтара у творах паэтыкі. Пры даследаванні выкарыстоўваўся апісальны метада.

Гаворачы пра розныя віды паўтараў, якія сустракаюцца ў паэзіі Я. Янішчыц, нельга не адзначыць і так званыя частковыя, або дэрвацыйныя паўторы. Частковы паўтор – гэта паўтор аднакаранёвых слоў, а таксама марфемны паўтор.

Гэты паўтор з’яўляецца рэдкім і сустракаецца пераважна ў паэтычных творах. “Найбольш частымі і разнастайнымі з’яўляюцца каранёвыя паўторы – гэта адзін з самых арыгінальных відаў паўтара, у якім сумяшчаюцца вертыкальная і гарызантальная ўласцівасці тэксту, спалучаюцца парадыгматычная і сінтагматычная характарыстыкі моўных адзінак. Паводле пазіцыі і размяшчэння ў паэтычным радку вылучаюцца кантактныя і дыстантныя каранёвыя паўторы” [1, с. 158].

Кантактныя каранёвыя паўторы, акрамя звязнасці, выконваюць ролю ўзмацнення сэнсу і ідэйнай значнасці паўтораных слоў: Як свята хутка настае, / З паячэй гады зняла дарога / Цвітуць настоўнік на стале, / І падаконнік і падлога [2, с. 33].

Дыстантныя каранёвыя паўторы, у сваю чаргу, “выконваюць функцыю звязнасці – аб’ядноўваюць адасобленыя, размешчаныя на пэўнай адлегласці, адзінкі тэксту, спалучаюць іх паміж сабой, у выніку чаго ўзмацняецца іх значэнне і роля ў раскрыцці зместу маўлення” [1, с. 159]: Так адплывае ў далеч неба / Бывай, адзіная з уцех! / Смяюся, калі плакаць трэба / Журба – калі на вуснах смех [2, с. 19].

Каранёвыя паўторы вельмі разнастайныя. У іх выдзяляецца некалькі тыпаў. Напрыклад, паўтор аднакаранёвых назоўнікаў: Будуць вёсны і пралескі, / Будзе радасць і туга / Адцвіце вясна на ўзлеску, / Пабяжыць за сіні гай [2, с. 25].

Паўтор аднакаранёвых дзеясловаў: Вось трывожна вядзерца нясу, як тады, / Як вучыла, нясу. Я нясу, каб суседка / Не сказала, што нават звычайнай вады / Прынясці не ўмею, не заліўшы сукенку [2, с. 59].

У паэтычнай спадчыне Я. Янішчыц сустракаюцца выпадкі каранёвага паўтору дзеяслова і назоўніка: У добры шлях! У добры час! / Трывога адкаласіцца / Смяешся ты – і я ў адказ, / Хоць смех на слёзы просіцца [2, с. 26].

Таксама сустракаюцца выпадкі каранёвага паўтору назоўніка і прыметніка: Лаўлю ласкавы поціск ваших рук, / Што загрубелі ад работы трохкі / А ці вядома пачуццё разлук / Вам, неразлучным аж да самай дошкі? [2, с. 35].

У паэзіі Я. Янішчыц таксама ёсць прыклады, дзе сустракаецца каранёвы паўтор дзеепрыметніка і назоўніка: Яна зусім не лёгкія аблогі, /

Не песня, што пяецца “на дазволь” / Яна – мой хлеб няпросты і налёгкі / Яна – зямлёй пасоленай соль [2, с. 125].

У вершах паэтычна можна знайсці адначасова і каранёвы паўтор прыметніка і назоўніка, і каранёвы паўтор назоўніка і дзеяслова: Добры час. І добры лад / Дабрыняпасцелюсцэле / Белы воблак. Белы сад, / Белым сцягам – белы вэлюм [2, с. 140].

Акрамя каранёвых паўтораў, існуюць і афіксальныя. Яшчэ яго называюць прэфіксальным паўторам. “Тэты від паўтору актуалізуе значэнне афіксальных марфем, дазваляе супаставіць словы з блізім словаўтваральным афармленнем, садзейнічае рытмізацыі маўлення, яго сэнсавай і гукавой выразнасці” [1, с. 163]: Горкі пах палыну, / Не зап’еш, не заснеш / Забягу, загляну, / Як і чым ты жывеш [2, с. 8].

У вершах Я. Янішчыц прысутнічае таксама выкарыстанне пры афіксальным паўторы слоў, якія належаць да розных часцін мовы, звычайна да назоўніка і дзеяслова. Гэта “ўзмацняе ступень выяўленчай выразнасці, паколькі адначасова накіравана на розныя граматычныя класы слоў” [1, с. 163]: Прабываецца праз першае лісце / Празрыстасць думак і гукаў празрыстасць... / Сонца высока. Блізка да маю / Сама сябе на святле адчуваю [2, с. 17].

Такім чынам, разнастайныя частковыя паўторы даволі часта сустракаюцца у паэтычнай творчасці Я. Янішчыц. Гэта і паўтор назоўнікаў, дзеясловаў, прыметнікаў, паўтор адначасова назоўнікаў і дзеясловаў, назоўнікаў і прыметнікаў. Сустракаюцца выпадкі, калі ў чатырохрадкоўі прысутнічаюць некалькі відаў паўтораў, напрыклад, паўтараюцца словы, якія належаць да розных часцін мовы. Гэта дапамагае ўзмацніць мастацкую выразнасць мове верша, надаць яму пэўную афарбоўку, падкрэсліць тэма ці іншыя з’явы ў творы.

Літаратура:

1. Станкевіч, А.А. Рыторыка [Тэкст] / А.А. Станкевіч. – Мн.: РІВШ, 2010. – 316 с.
2. Янішчыц, Я. Пачынаецца ўсё з любові... [Тэкст] / Я. Янішчыц. – Мн.: Мастацкая літаратура, 2008. – 339 с.

ДОМ У БЕЛАРУСКАЙ ФРАЗЕАЛОГІІ І ПАРЭМІЯЛОГІІ

Калеснікава А.А.,

аспірант 3 года навучання УА «ВДУ імя П.М. Машэрава», г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік – Рудэнка А.М., доктар філал. навук, прафесар

Уводзіны. У моўных карцінах свету розных этнасаў існуе пэўны набор “ключавых” слоў, якія рэпрэзентуюць базавыя, універсальныя канцэпты. Такімі канцэптамі для любой лінгвакультурнай супольнасці з’яўляюцца “жыццё”, “свабода”, “народ”, “лёс”, “сям’я”, “радзіма”, “дом” і інш. Маючы статус універсальных, яны тым не менш у кожнай мове набываюць сваю спецыфічную культурную афарбаванасць і з’яўляюцца носьбітамі пэўнай нацыянальна-культурнай інфармацыі.

Мэта нашага даследавання заключаецца ў выяўленні асаблівасцей аб’ектывацыі канцэпта “дом” у моўнай карціне свету беларусаў.

Матэрыял і метады. У даследаванні прымяняліся метады суцэльнай выбаркі, кагнітыўная інтэрпрэтацыя фразеалагізмаў і парэмій, у склад якіх уваходзіць лексема дом.

Асноўная частка. “Наіўнае” ўяўленне пра дом як частка моўнай карціны свету беларусаў найлепшым чынам адлюстравана ў парэміялагічна-фразеалагічным складзе мовы.

Прааналізаваныя фразеалагічныя адзінкі, у якіх аб’ектывуецца канцэпт “дом”, размяркоўваюцца па наступных групам:

1. Будынак для жылля і яго жыхары, сям’я. Са значэння фразеалагізма адбівацца ад дому (адбіцца ад дому) ‘рэдка бываць дома, не цікавіцца дамашнімі справамі’ вылучаюцца кагнітыўныя прыметы “сямейныя адносіны” і “гаспадарка”. Апошняя з іх мае дачыненне і да выразу ні дому ні лому ‘зусім нічога няма’.

2. Дзяржаўная ўстанова. Кагнітыўная прымета “ўстанова” вылучаецца са значэння фразеалагізма казённы дом ‘турма’.